

Routekaart voor geestelijke vorming

M. Robert Mulholland jr.

Routekaart voor geestelijke vorming

*Woord vooraf, oefeningen en
studiegids door Ruth Haley Barton*

Uitgeverij Van Wijnen - Franeker

Eerste uitgave © 1993 M. Robert Mulholland Jr.
Uitgebreide uitgave © 2016 Gweneth Lynn Mulholland
Oorspronkelijke titel *Invitation to a Journey – A Road Map for Spiritual Formation*
Vertaald en gedrukt met toestemming van InterVarsity Press, P.O. Box 1400,
Downers Grove IL 60515, USA. www.ivpress.com.
© 2021 Nederlandse editie: Uitgeverij Van Wijnen, Postbus 172, 8800 AD Franeker
www.uitgeverijvanwijnen.nl

Vertaling Monica van Bezooijen
Omslagontwerp Garage BNO

ISBN 978 90 5194 596 6
NUR 707

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt in welke vorm en/of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced in any form whatsoever without previous written permission from the publisher.

*Opgedragen aan Darrell, John, Steve, Steve,
broeders in Christus,
en aan Gods voedende gemeenschap.*

Inhoud

Woord vooraf <i>door Ruth Haley Barton</i>	9
Proloog	15
<i>Deel een</i>	19
<i>De routekaart: de aard van geestelijke vorming</i>	
1. Het proces	22
2. Gevormd worden	30
3. Het beeld van Christus	40
4. Met het oog op anderen	47
<i>Deel twee</i>	53
<i>Het voertuig: persoonlijkheid en vroomheid</i>	
5. Scheppingsgaven	56
6. Eenzijdige geestelijke vorming	66
7. Holistische geestelijke vorming	74
<i>Deel drie</i>	87
<i>De reis: Geestelijke oefeningen</i>	
8. De klassieke christelijke pelgrimstocht	90
9. Klassieke geestelijke oefeningen	117
10. De aard van de geestelijke oefeningen	138
11. De innerlijke dynamiek van de geestelijke oefeningen	156

<i>Deel vier</i>	165
<i>Reisgenoten onderweg: gemeenschappelijk en sociaal geestelijk leven</i>	
12. Gemeenschappelijk geestelijk leven	167
13. Sociaal geestelijk leven	184
Studiegids	199
Dankwoord	215
Noten	217

Woord vooraf

Ruth Haley Barton

‘Als de leerling er klaar voor is, zal de leraar verschijnen,’ aldus het gezegde. Dat is wat mij overkwam, toen ik *Routekaart voor geestelijke vorming* las. Als dertiger maakte ik kennis met het boek dat jij nu in handen hebt. De gangbare evangelische discipelschapsvormen hadden mijn niets nieuws meer te bieden. Ik was al begonnen om binnen de bredere christelijke traditie te zoeken naar geestelijke leiding en andere spirituele praktijken (eenzaamheid, stilte, *lectio divina*, het examen [een geestelijke oefening uit de Ignatiaanse traditie waarbij je aan het einde van de dag biddend nadenkt over de gebeurtenissen van de dag en Gods leiding zoekt, noot vertaler]) te zoeken die op de een of andere manier in mijn eigen geestelijk leven ontbraken. Maar dit alles stond op een laag pitje. Binnen de kring waar ik deel van uitmaakte leek niemand zich raad te weten met mij als het ging om die aspecten – de vragen die ik stelde, de doodlopende wegen in mijn groei als christen, het verlangen naar meer van God en mijn grote teleurstelling over het feit dat velen die al zo lang christen waren niet echt veranderden.

Om je de waarheid te zeggen: niemand behalve mijn nabije familie wist hoezeer ik me inspande om meer te vinden.

Goed nieuws, slecht nieuws

Het goede nieuws is dat deze ‘nieuwe’ wegen die ik insloeg iets opleverden! Buiten de grenzen van mijn beperkte religieuze

opvoeding, vond ik leven, vreugde en intimiteit met God en meer bevrijding uit de gebondenheid aan een verkeerd zelfbeeld dan ik voor mogelijk had gehouden. Het slechte nieuws is dat ik daar op geen enkele manier over kon praten zonder beschuldigd te worden van new age, boeddhisme of liberale denkbeelden. Het was een nogal verwarrende situatie – het beste wat me sinds jaren overkomen was, was iets wat ik niet vrijuit kon delen met de meeste christenen die ik kende. Ik wist dat ik geloofde in God en Jezus, maar daar hield het zo ongeveer op.

Toen ging ik theologie studeren. Je kunt je wel voorstellen hoe verbaasd en verrast ik was toen ik ontdekte dat een van mijn eerste vakken ‘inleiding in geestelijke vorming’ heette (wie wist er eigenlijk wat dat was in die tijd?) en de omschrijving van het curriculum leek exact op dat wat ik had ervaren – met name de verwijzingen naar de klassieke stadia van geloof! Ik schreef me meteen in, en een van de teksten die we moesten lezen was *Routekaart voor geestelijke vorming* door M. Robert Mulholland.

Mijn leraar was verschenen.

Nieuwtestamentisch perspectief

Dat was in 1994. *Routekaart voor geestelijke vorming* was net verschenen en ik werd erdoor gegrepen. Hier was een nieuwtestamenticus en theoloog die uiteenzette wat ik geestelijk had door-gemaakt, maar vanuit een diep-Bijbels, rijk-theologisch perspectief. Ik begon er met heel mijn hart, ziel, verstand en kracht aan. Toen ik pas nog mijn aantekeningen van die colleges erbij zocht, was ik verbaasd om te ontdekken dat ik een compleet dagboek gewijd had aan overdenkingen, gebeden, worstelingen, verzuchtingen en verwondering, geïnspireerd door deze tekst – allemaal om verder te groeien in eenheid met Christus. Ik kan zelfs bepaalde aspecten uit Bobs lessen noemen waar ik weerstand tegen voelde en die ik bekritiseerde, maar die nu heel logisch op me overkomen, zoveel jaren geestelijke groei verder.

Ik zie nu dat God dit boek gebruikt heeft om mijn leven te veranderen, maar ook mijn koers in de bediening. Eindelijk was ik in staat om te begrijpen – vanuit een sterk Bijbels en theologisch perspectief – wat me overkomen was binnen de context van de geestelijke oefeningen die ik deed buiten mijn oude kaders. Eindelijk was ik in staat om aan diegenen die bang waren dat ik van het christelijke pad af zou gaan, uit te leggen dat wat er gebeurde in mijn geestelijk leven orthodox was, diepgeworteld in onze eigen christelijke traditie. En als het aankwam op de kerk, had ik eindelijk de moed om duidelijke en genuanceerde Bijbelse redenen te formuleren waarom geestelijke vorming zo belangrijk is voor de boodschap van het evangelie en dus ook de missie van de kerk.

Sindsdien heb ik altijd gesproken over Mulhollands boek, waar ik ook was. Als ik één boek moet kiezen om een Bijbelse en theologische onderbouwing te geven voor diegenen die een meer bewuste reis van geestelijke verandering willen doormaken, dan is dit het wel. Er zijn verschillende redenen waarom dit zo'n vruchtbaar werk is. Allereerst is zijn definitie van geestelijke vorming zo duidelijk, aantrekkelijk en Bijbels dat het onmogelijk is om die af te wijzen, zelfs voor diegenen die geneigd zijn tot achterdocht. Ten tweede geeft zijn systematische, stapsgewijze benadering voor het leggen van een duidelijk, Bijbels en theologisch fundament ons een vaste grond om op te staan als we ons afvragen hoe we dieper kunnen groeien in eenheid met Christus en hoe we anderen kunnen helpen. En ten derde is de manier waarop hij het proces van geestelijke vorming beschrijft in hoge mate verbonden met het hele leven en daarom nogal veelomvattend.

Hij verbindt persoonlijke geestelijke oefeningen aan gezamenlijke geloofsaspecten.

Hij brengt psychologie, spiritualiteit en een verstaan van de menselijke persoonlijkheid samen tot een vruchtbare eenheid.

Hij is zeer secuur in zijn spreken over zonde, maar altijd binnen de context van genade die hij breed uitmeet.

Hij staat erop dat we leven in de creatieve spanning tussen de meer persoonlijke aspecten van onze geestelijke reis en de wereld waarin we die gestalte geven – in plaats van ons toe te staan meer te neigen naar het één of naar het ander.

Iedere keer laat hij zien dat het proces van vorming naar het beeld van Christus altijd een middel is om onszelf open te stellen voor Gods genade in ons eigen leven en dat het altijd gericht is op anderen. En hij doet dit alles in een betrekkelijk dun boek, wat een grote prestatie is!

Een middel tot verandering

Voor zijn overlijden bleef Bob mijn leraar en onze leraar in het Transforming Center (transformingcenter.org) door zijn geschriften en zijn talenten binnen onze Transforming Community. Zijn les over geestelijke vorming als *het proces van gevormd worden naar het beeld van Christus met het oog op anderen* blijft klinken en is op ieder niveau bezielend en uitdagend. Hij is een theoloog. Tot zijn scheppingsgaven voor het lichaam van Christus behoren een scherpzinnige geest, een vermogen om heel exact en scherp te denken en te formuleren en vele jaren studie als theoloog. Deze gaven blijken duidelijk in *Routekaart voor geestelijke vorming*. Wat een groot voorrecht is het om te werken met materiaal waar ik zo mee doordrenkt ben, zodat de impact van dit middel tot verandering nog groter wordt!

In deze nieuwe, uitgebreide editie vind je *geestelijke oefeningen* die bedoeld zijn als middel van Gods genade – concrete manieren om je op heel persoonlijke wijze open te stellen voor Gods veranderende werk in je leven. Waar nodig heb ik, als er meer hulp nodig leek bij de vraag hoe je bepaalde oefeningen uitvoert, verwezen naar andere hulpmiddelen voor verandering. Je vindt in dit boek ook *gespreksvragen* en *mogelijkheden om te delen*, bedoeld om je de ruimte te geven om genade uit te delen aan elkaar binnen het lichaam van Christus.

Om dit boek zo goed mogelijk te gebruiken, heb je tijd nodig, zowel voor een persoonlijke oefening als binnen je groep. Het werk van Mulholland zit zo boordevol diepte en betekenis, dat je wellicht niet in staat zult zijn om het volledig te verwerken als je één hoofdstuk per bijeenkomst inplant. Je zult deze reis moeten beginnen zonder een strak tijdschema, vastbesloten om zoveel tijd te gebruiken als nodig is. Tegelijk kun je er zeker van zijn dat God genadig is en aan de slag zal gaan met de tijd en ruimte die jij eraan kunt geven.

Mijn verlangen bij dit werk is heel eenvoudig. Ik bid dat mijn toevoegingen dit geliefde werk nog effectiever zullen maken als middel tot verandering – tot eer van God en omwille van overvloedige groei in ons eigen leven en dat van anderen. De Heer weet dat we dat allemaal nodig hebben!

Proloog

Aan het einde van de twintigste eeuw is geestelijke vorming een van de belangrijkste bewegingen geworden. Binnen ons culturele landschap zijn allerlei vormen van spiritualiteit opgekomen – hindoeïsme, boeddhisme, islam, zen, verschillende oosterse meditatietechnieken, new age en een warboel aan sekten, om maar te zwijgen over door verdovende middelen veroorzaakte veranderingen van bewustzijn. Geconfronteerd met een radicaal verlies van betekenis, waarde en doel, ingegeven door een grotendeels materialistische, hedonistische consumptiemaatschappij hongeren mensen naar diepere werkelijkheden waarbinnen hun versnipperde leven een mate van heelheid en eenheid kan vinden, diepere ervaringen met God waardoor hun moeizame leven betekenis, waarde, doel en identiteit kan vinden.

De christelijke gemeenschap had een duidelijk geluid van bevrijding en heling moeten laten horen, te midden van de chaos van menselijke gebondenheid en gebrokenheid. Vaak genoeg echter klonk louter een echo van de cultuur, waardoor diegenen die lukraak ronddwalen op zoek naar heelheid nog meer in verwarring raken. Talloze christelijke ‘goeroes’ zijn opgestaan die hun volgelingen leven, vrijheid en volmaakt geluk beloven. Er is een overvloed aan oppervlakkige instant spiritualiteit die de hemel op aarde belooft, maar slechts mislukking en frustratie veroorzaakt voor diegenen die oprecht hongeren en dorsten naar God.

Misschien ben je door zo’n mislukte en frustrerende zoektocht bij dit boek gekomen. Ik bid dat je hier niet de zoveelste snelle reis over een doodlopende weg zult vinden, maar een uitnodiging om door de smalle poort te gaan, om de moeilijke weg te betreden van

de klassieke christelijke reis naar heelheid in Christus.

Ik weet niet wat jouw visie op christelijk discipelschap is, maar veel hedendaagse christelijke spiritualiteit heeft de neiging om het geestelijk leven te zien als een vast bezit in plaats van een dynamisch, zich steeds verder ontwikkelende groei richting heelheid naar het beeld van Christus. Als je je geestelijk leven ziet als een statisch bezit, dan zie je de weg naar geestelijke heelheid als het verkrijgen van informatie en technieken die je in staat stellen om die begeerde staat van spiritualiteit te verkrijgen. Discipelschap wordt dan gezien als 'mijn' geestelijk leven en wordt vaak bepaald door daden die het bezit ervan veiligstellen. Vandaar de eindeloze zoektocht naar technieken, methoden, programma's waardoor we geestelijke vervulling 'verkrijgen'. De vooronderstelling die daarachter schuilgaat is dat alleen wij de controle hebben over ons geestelijk leven. Kortom: we gaan ervan uit dat wij de controle hebben over onze relatie met God.

Als je geestelijk leven ziet als een reis, dan ligt de zoektocht naar geestelijke heelheid in een steeds geloviger reageren op de Ene die onze route uit wil stippelen. Hij roept ons genadig terug van onze dwaalwegen en zijn kracht bevrijdt ons uit de verlammeende gebondenheid van de eerdere reis. Zijn veranderende aanwezigheid is er bij iedere bocht in de weg. Met andere woorden: holistisch geestelijk leven is een pelgrimstocht naar diepere ontvankelijkheid voor Gods macht over ons leven en onze persoonlijkheid.

Graag schets ik kort waar we in dit boek samen over na zullen denken. In het eerste deel, 'De routekaart: de aard van geestelijke vorming', wil ik een ogenschijnlijk eenvoudige definitie van geestelijke vorming met je delen: *Geestelijke vorming is een proces van gevormd worden naar het beeld van Christus met het oog op anderen.* Als we die definitie echter van dichtbij bekijken, zul je ontdekken dat die de essentiële dynamiek van geestelijke vorming bevat en op een effectieve wijze tegenwicht biedt tegen de dynamiek van de cultuur die holistische geestelijke groei in de weg staat.

In het tweede deel, ‘Het voertuig: persoonlijkheid en vroomheid, zal ik enkele inzichten met je delen over de verbinding tussen persoonlijke en geestelijke vorming. Maar al te vaak wordt geestelijke vorming gezien als iets wat je ‘toevoegt’ aan je persoonlijkheid waardoor al je emotionele, psychische en mentale problemen worden opgelost. Als dat gebeurt dan kunnen ernstige emotionele, psychische of mentale problemen onderdrukt worden of bedekt met een laagje ‘geestelijk’ vernis, waarmee het probleem opgelost lijkt te zijn. In zo’n geval wordt er vaak gezegd: ‘Je moet gewoon wat meer bidden, wat vaker naar de kerk gaan en wat meer in de Bijbel lezen, wat gehoorzamer zijn aan God, de zonde in je leven belijden, en alles komt goed.’ Dan is het alsof je tegen iemand met gebroken benen zegt dat hij gewoon wat meer moet rennen om zijn spieren te oefenen. Ons geestelijk leven is geen extraatje; het is de essentie van ons bestaan. Wij zijn geestelijke wezens en met onze emoties, karakter, lichaam en geest belichamen we ons geestelijk leven in de wereld. We zullen ontdekken dat holistische spiritualiteit altijd plaatsvindt te midden van onze emotionele, psychische, fysieke en mentale omstandigheden en daaruit voortvloeit.

We zullen in deel twee ook ontdekken dat een eenvormige aanpak niet realistisch is binnen holistisch geestelijk leven. Wij zijn unieke mensen en die individualiteit zal zich altijd manifesteren in onze relatie met God. Ons proces van geestelijke groei naar heelheid kan heel anders zijn dan dat van anderen.

In het derde deel, ‘De reis: geestelijke oefeningen’, zullen we samen nadenken over de aard van geestelijke oefeningen. We gaan niet alleen in op de klassieke oefeningen uit de christelijke traditie zoals gebed, Bijbelstudie en liturgie (die in brede zin niet alleen beperkt is tot de eredienst maar ook geldt voor het dagelijks lezen van de Bijbel, vasten, studie, retraite), maar ook, en met name, op de heel persoonlijke geestelijke oefeningen die de Geest van God in je leven geeft om je te vormen naar het beeld van Christus.

In het laatste deel, ‘Reisgenoten onderweg: gemeenschappelijk

en sociaal geestelijk leven', zullen we afsluiten met de gemeenschappelijke en sociale dimensies van geestelijke vorming, een aspect dat vaak ontbreekt binnen de modieuze trends in geestelijke vorming van deze tijd. Zoals John Wesley voortdurend benadrukte, kan er geen persoonlijke heiligheid zijn zonder sociale heiligheid. Veel van wat er voorbijkomt op het gebied van geestelijke vorming is in deze tijd heel persoonlijk en individueel getoonzet. Het verlevendigt en verrijkt het lichaam van Christus niet, en het is ook niet helemaal afhankelijk van het lichaam van Christus voor de eigen heelheid. Ook komt het niet tot uitdrukking in de dynamiek van het leven in deze wereld. In deze benadering heeft de realiteit van de relatie met God en Jezus geen impact op de gebrokenheid en de pijn in de wereld om ons heen. Vandaar dat gemeenschappelijke en sociale geestelijkheid een essentieel onderdeel vormen van onze holistische geestelijke vorming.

Deel een

De routekaart

De aard van geestelijke vorming

Er zijn veel definities voor geestelijke vorming. Sommige vragen om onvoorwaardelijke volkomen gehoorzaamheid aan een leider of een leiderschapsgroep. Sommige vragen om bepaalde bewijzen van geloof die je spiritualiteit bevestigen (zoals het spreken in tongen of opnemen van slangen). Sommige beloven overvloed en voorspoed aan diegenen die aan bepaalde eisen voldoen. Sommige bestaan uit een lijst van ge- en verboden. Sommige lijken bijna ieder gedrag toe te staan als onderdeel van geestelijk leven.

Hoe maak je een keuze uit zo'n breed scala aan mogelijkheden? Misschien is selectie niet de juiste stap. Het is wellicht beter als ik eerst een werkdefinitie ontwikkel van geestelijke vorming die overeenkomt met het getuigenis van de Schrift over leven in relatie met God. Vervolgens kun je zelf uitzoeken hoe die gerelateerd is aan welke andere definitie van geestelijke vorming dan ook die je wellicht onderschrijft.

In dit gedeelte zullen we een viervoudige definitie van geestelijke vorming uitwerken. Het is (1) een proces (2) van vorming (3) naar het beeld van Christus (4) met het oog op anderen.

De Schrift is heel helder over het feit dat we allemaal tekortschieten als het gaat om Gods plan met ons. Ze is er ook even duidelijk over dat God genadig werkt door alle aspecten van het menselijk leven heen om ons te brengen tot de vervulling van Gods wil

voor onze heelheid. Geestelijke vorming is dus een proces waarbij je betrokken bent bij Gods genadige werk. Maar we zullen zien dat geestelijke vorming als proces ingaat tegen onze cultuur, die verlangt naar onmiddellijke bevrediging en tegen de hebzucht van een inhalige samenleving. Zodra we geestelijke vorming gaan zien als proces, wordt heel ons leven geestelijke vorming. Samenwerken met Gods genadige werk brengt ons tot de heelheid van Christus. Verzet tegen Gods genadige werk brengt ons tot een verwoestende en ontmenselijkende leegheid, tot een in toenemende mate problematisch leven dat zelfdestructief is en anderen behandelt als voorwerpen die je kunt manipuleren en gebruiken voor je eigen doelen.

De Schrift is helder in haar getuigenis dat alleen God ons kan bevrijden uit onze gebondenheid, onze gebrokenheid kan genezen en ons kan reinigen van onze onreinheid en leven kan voortbrengen uit onze doodsheid. Wij kunnen dat niet zelf. Geestelijke vorming is dus de ervaring van gevormd te worden door God tot heelheid. Maar geestelijke vorming als 'gevormd worden' gaat ook in tegen onze doe-het-zelfcultuur en onze sterke neiging om te heersen over ons eigen bestaan. Over het algemeen houden we graag onze eigen broek op. Zelfredzaamheid zit diep verankerd in ons. Iemand toestaan om je leven te controleren wordt gezien als zwakte, iets wat koste wat kost vermeden moet worden. De Engelse dichter William Henley vatte de geest van onze cultuur goed samen toen hij schreef, 'Ik ben de heer over mijn lot, ik ben de kaptein van mijn ziel.'¹ Maar geestelijke vorming als 'gevormd worden' laat ons zien dat God de initiatiefnemer is van onze groei richting heelheid en dat wij ons als klei moeten laten vormen door zijn hand.

De Schrift openbaart al vanaf het begin dat menselijke heelheid samenhangt met het beeld van God. Wij zijn geschapen naar het beeld van God (Gen. 1:26-27). De nieuwtestamentische parallel hiervan is dat wij moeten gaan lijken op Christus (2 Kor. 3:18) die 'het beeld van de onzichtbare God' is (Kol. 1:15). Geestelijke vor-

ming naar het beeld van Christus gaat ook in tegen onze cultuur van zelfverwezenlijking en heersende visies die de neiging hebben om God naar ons beeld te scheppen. Het beeld van Christus, zo zullen we zien, is de ultieme werkelijkheid van menselijke heeheid, de vervulling waarnaar ieder hart verlangt. We zullen echter ook zien dat het in de diepste zin kruisvormig is; onze groei richting heeheid brengt sterven met zich mee, een kruis waaraan we ons oude ik verliezen met zijn gebondenheid en gebrokenheid.

Ten slotte, de Schrift openbaart dat menselijke heeheid altijd tot uitdrukking komt in het helpen van elkaar om te komen tot die heeheid, of dat nu binnen de verbondsgemeenschap van Gods volk is of in de rol van Gods volk als genezers van gebrokenheid en onrechtvaardigheid in de wereld. Geestelijke vorming ‘met het oog op anderen’ gaat, zoals we zullen zien, in tegen een geprivatiseerde, individualistische religie en de diepgewortelde opvatting dat geestelijk leven een zaak is tussen het individu en God. Er kan geen heeheid zijn naar het beeld van Christus als die niet zichtbaar wordt in onze relaties met anderen, zowel in het lichaam van Christus als in de wereld.

1. Het proces

Genadige en liefdevolle God, U kent de diepste innerlijke levenspatronen die mij ervan weerhouden om volledig de uwe te zijn. U weet van de vervormingen in mijn bestaan die me gevangenhouden in iets wat minder is dan het hoge doel dat U heeft met mijn leven. U weet ook van mijn aarzeling om U uw gang te laten gaan met mij als het gaat om deze dingen. Hoor de diepe roep van mijn hart om heelheid en stel me door uw genade in staat om me open te stellen voor uw veranderende aanwezigheid bij het lezen van deze woorden. Heer, ontferm U over mij.

Als we zeggen dat de christelijke reis een proces is, dan geven we uitdrukking aan een waarheid die enerzijds overbekend is en anderzijds ook heel onbekend. Als je christenen vraagt naar hun geestelijke pelgrimstocht, dan zullen ze meestal zeggen dat het een dagelijkse ervaring is met hoogte- en dieptepunten, overwinningen en nederlagen, succes en mislukking. Kortom: het is een proces. Maar zou je hun vragen hoe God verandering bewerkt in hun leven, dan zouden velen je er wellicht op wijzen dat God hen op een bepaald moment in de kraag heeft gevat en onmiddellijk veranderd. Vaak proberen christenen hun uiterste best te doen om de omgeving te creëren waarbinnen God hen uit hun gebrokenheid ruikt en in heelheid zet.

We leven in een cultuur van onmiddellijke bevrediging. Ga maar eens vlak bij een snoepautomaat zitten en kijk wat er gebeurt als mensen het product niet krijgen waarvoor ze betaald hebben. Ze beginnen te klagen tegen wie ook maar in de buurt staat of geven het apparaat ervan langs. Dit dwaze voorbeeld illustreert

een diepere laag in onze cultuur. Meestal verwachten we onmiddellijk resultaat op onze investering in tijd en middelen. Als we ergens behoefte aan hebben, hoeven we alleen maar de juiste plek, het juiste product of de juiste procedure te vinden en de juiste hoeveelheid tijd, energie en middelen te investeren om aan onze wensen tegemoet te komen. Is het dan verrassend dat wij, als leden van een cultuur van onmiddellijke bevrediging, de neiging hebben ongeduldig te worden als er een ontwikkeling is die meer van ons eist dan een beperkt deel van onze tijd en energie? Als we niet bijna meteen het gewenste resultaat ontvangen, worden we ongeduldig en raken we gefrustreerd.

Onze geestelijke zoektocht wordt vaak een zoektocht naar de juiste techniek, de passende methode, het perfecte programma dat ons meteen het gewenste resultaat van geestelijke volwassenheid en heelheid oplevert. Of we proberen de atmosfeer te creëren voor het 'juiste' geestelijke moment, die 'volmaakte' omgeving waarbinnen God ons kan aanraken zodat we meteen geheeld zijn. Konden we maar het juiste trucje vinden, het juiste boek of de juiste goeroe, of de juiste retraite, de juiste preken horen, zodat we meteen veranderd zouden worden in een nieuw mens en een nieuw geestelijk niveau van heelheid bereiken. Kenneth Leech, een anglicaanse autoriteit als het gaat om geestelijk leven, vat deze situatie goed samen:

Sinds de jaren zestig hebben we 'de populaire ontwikkeling van een authentieke geestelijke zoektocht gezien ...' Maar verbonden aan deze zoektocht naar authentieke proefondervindelijke kennis van God en 'innerlijke ruimte' is er blikvernauwing ontstaan, een verlangen naar onmiddellijke extase, onmiddellijke redding ... Het is de zoektocht naar de juiste methode, het juiste mantra, de snelle route die inzichten brengt, die veel van de recente geestelijke groeiachterstand kenmerkt.¹

Niet dat de juiste technieken, juiste methoden en juiste programma's niet zegenrijk zijn. We moeten het belang van transformerende geestelijke momenten tijdens onze reis niet veronachtzamen. Al die dingen zijn belangrijk. Maar de aard van geestelijke volwassenheid en de groei daarnaartoe hebben iets van een proces.

Een gestaag proces

Geestelijke groei volgt in grote mate het patroon van lichamelijke groei. Als we 's avonds een baby in het ledikantje leggen, verwachten we niet dat er de volgende ochtend een kind in ligt, een puber, laat staan een volwassene. We verwachten dat dit kind opgroeit volgens het proces dat God heeft voorbestemd voor lichamelijke groei naar volwassenheid. Hetzelfde geldt voor ons geestelijk leven.

Ja, er zijn groeispruts in onze geestelijke ontwikkeling. Een paar jaar geleden had ik een kleine zoon. Toen, binnen een jaar, werd hij een man. Hij onderging een van die groeispruts die horen bij de puberteit. Hij werd bijna een halve meter langer, zijn stem werd een diepe bas, hij begon zich te scheren, hij werd steviger – hij was een ander mens. Hetzelfde gebeurt in ons geestelijk leven. Een tijdlang is er wellicht stilstand als het gaat om ons leven en onze relatie met God. Dan, opeens, komt er zo'n moment waarin we een groeisprut ervaren en op een nieuw niveau in ons leven en onze relatie met God terechtkomen. We ervaren God op een nieuwe en andere wijze. We zien onszelf en het leven vanuit een nieuw perspectief. Het oude is voorbijgegaan, het nieuwe is ervoor in de plaats gekomen. Maar als we denken dat die groeisprut alles is in het geestelijk leven, dan zijn we niet voorbereid op groei op de lange termijn naar geestelijke heelheid. We zullen dan geneigd zijn om te verslappen terwijl we wachten tot er weer zo'n spurt komt. Of we zullen proberen om een situatie te reproduceren waarin de vorige spurt plaatsvond, in de hoop om opnieuw zo'n ervaring te creëren.

Wat we echter niet beseffen is dat een periode van ogenschijnlijk geestelijke stilstand, een tijd waarin we vaak het gevoel hebben alsof we nergens naartoe gaan, een levensfase waarin onze relatie met God zwak lijkt of afwezig, een tijd van droogte, duisternis – waarover de moeders en vaders van de kerk spreken als een woestijnervaring – onder het oppervlak, onzichtbaar voor ons, heel vormend is. De grote Schotse christelijke schrijver George MacDonald verwoordde het zo:

Om ons de geestelijke gave te geven waar we naar verlangen, moet God wellicht ver weg in onze geest beginnen, in regio's die ons onbekend zijn, en daar zo veel werk verrichten dat wij ons daar alleen maar bewust van kunnen worden als we de resultaten zien ... In de peilloze diepte van ons wezen, die we zelf niet kennen, werkt God achter ons bewustzijn. Met zijn heilige invloed, met zijn eigen aanwezigheid ... Hij nadert wellicht ons bewustzijn van achteren, komt door gebieden van onze duisternis naar ons licht, lang voor we ons ervan bewust worden dat Hij reageert op ons verzoek – heeft dat al beantwoord, en bezoekt zijn kind.²

Of, zoals de zeventiende-eeuwse Franse geestelijke schrijver François Fénelon zegt: 'God verbergt zijn werk, zowel in de geestelijke orde als in de natuurlijke orde, onder een onnavolgbare reeks gebeurtenissen.'³

Dit verborgen werk van God is een vormingsproces dat ons voorbereidt op wat een gigantische sprong voorwaarts lijkt te zijn. Wat we zien als de sprong voorwaarts is misschien daadwerkelijk slechts het kleinste onderdeel van wat er gaande is in een lang, gestaag proces van genade, dat ver buiten ons kennen en begrijpen plaatsvindt om ons op dat punt te brengen waar we er klaar voor zijn dat God ons naar een nieuw niveau van geestelijk bewustzijn brengt en een nieuwe verdieping in heelheid in de relatie met God in Christus. Er is niet simpelweg een plotselinge

gebeurtenis waarbij je je muntje in de gleuf stopt en er geestelijke vorming naar beneden valt, binnen je bereik, met alles erop en eraan.

Onze cultuur heeft echter de neiging om ons te trainen in deze manier van denken. Je doet het goede, stopt geld in het juiste gleufje, drukt op de juiste knop en krijgt het product dat je wilt. Herinner je je de automaat die mensen niet meteen het product geeft? Ze beginnen te schoppen tegen de machine en erop te slaan. Wij hebben de neiging om hetzelfde te doen met God. We passen een of andere nieuwe geestelijke techniek toe. We vinden een nieuw muntje en een nieuw gleufje om het in te stoppen. We duwen het erin en drukken op de nieuwe knop, maar er lijkt niets te gebeuren. Wat doen we? We beginnen God te slaan en te schoppen: ‘Waarom doet U niets?’ Of we verwerpen de techniek en gaan op zoek naar een ander muntje en een andere machine.

Het idee van geestelijke groei als voortdurend proces botst sterk met de diepgewortelde neiging van onze cultuur om te zoeken naar onmiddellijke bevrediging. Misschien zal een van de eerste geestelijke worstelingen om echt te groeien naar heelheid een strijd zijn tegen deze hardnekkige benadering van het leven. Er is zo veel in onze cultuur wat onbewust onze houding binnensijpelt en ervoor zorgt dat we geestelijke vorming meteen verwachten in plaats van door de gestage voortgang van een proces.

Mogelijkheid of noodzakelijkheid

Zodra we beginnen te beseffen dat echte geestelijke groei een voortdurend en soms moeizaam proces is, hebben we wellicht de neiging om te denken dat het een optie is waarvoor we wel of niet kunnen kiezen. Veel christenen zien de zoektocht naar dieper leven in Christus als een oefening voor de toegewijde discipel, een onderneming voor uitzonderlijk vrome mensen, geestelijke franje voor diegenen die er de tijd of aanleg voor hebben, een geestelijke modegril voor trendy christenen.

We beseffen echter niet dat het proces van geestelijke vorming een onlosmakelijk onderdeel vormt van ons menselijk bestaan. *Iedereen* bevindt zich in een proces van geestelijke vorming! Iedere gedachte die we koesteren, ieder besluit dat we nemen, elke daad die we ten uitvoer brengen, elke emotie waardoor we ons gedrag laten vormen, iedere reactie op de wereld om ons heen, elke relatie die we aangaan, iedere reactie op de dingen die ons omringen en ons leven raken – al deze dingen vormen ons stukje bij beetje tot een bepaalde persoon. We worden gevormd, ofwel tot heelheid naar het beeld van Christus ofwel tot een afschuwelijke, verwoestende karikatuur van dat beeld, destructief, niet alleen voor onszelf maar ook voor anderen, want we brengen onze gebrokenheid op hen over. Deze heelheid of verwoesting vormt op een radicale wijze onze relatie met God, onszelf en anderen, en ook onze betrokkenheid bij de ontaarde structuren en dynamieken van de gebroken wereld om ons heen. We worden ofwel boodschappers van Gods genezing en bevrijdende genade, of bringers van de ziekte van deze wereld. De richting van onze geestelijke groei bezielt alles wat we doen met wenken van leven of dood.

C.S. Lewis verwoordt dit op onnavolgbare wijze:

Iedere keer wanneer je een beslissing neemt maak je de kern van jezelf, het stukje dat de beslissingen neemt, een klein beetje anders dan het daarvoor was. En bekijk je je leven als geheel, met alle talloze beslissingen die je neemt, dan ben je levenslang bezig deze kern langzaam te veranderen in een hemels of in een hels wezen – in een schepsel dat in harmonie is met God, met andere schepselen en met zichzelf, of anders in een schepsel dat op voet van haat en oorlog staat met God, met zijn medeschepselen en met zichzelf. Het ene soort schepsel te zijn is de hemel – dat wil zeggen: het is vreugde en vrede en kennis en macht. Het andere te zijn betekent razernij, verschrikking, dwaasheid, woede,

onmacht en eeuwige eenzaamheid. Ieder mens is ieder moment bezig in de ene of in de andere richting te vorde-
ren.⁴

Geestelijke vorming is geen optie! De onvermijdelijke conclusie is dat het leven zelf een proces is van geestelijke vorming. De enige keuze die we hebben is of die groei ons stuurt in de richting van heelheid in Christus of in de richting van een in toenemende mate ontaarde en verwoestende levenswijze.

De christelijke reis is dus een bewuste en voortdurende toewijding aan een levenslang groeiproces naar heelheid in Christus. Het is een proces van ‘samen volledig toe groeien naar Hem die het hoofd is: Christus’ (Ef. 4:15) tot we ‘... een eenheid vormen, de eenheid van de volmaakte mens, van de tot volle wasdom gekomen volheid van Christus’ (Ef. 4:13). Met dit doel is God aanwezig en werkzaam in ieder moment in ons leven.

***

Oefening: Gebed en je persoonlijke geloofsgeschiedenis

In het woord vooraf nodigt dr. Mulholland ons uit om aandacht te schenken aan onze eigen opvattingen over en ervaring met christelijk discipelschap. Hij beschrijft een spiritualiteit die gezien wordt als een ‘vast bezit’ waarvan we het gevoel hebben dat we dat kunnen verkrijgen en beheersen of als een ‘reis die zich ontvouwt’ door ‘een in toenemende mate gelovige reactie op de Ene wiens doel het is om onze route uit te stippelen, die ons genadig terugroept van onze dwaalwegen, wiens kracht ons bevrijdt uit de verlammeende gebondenheid aan de eerdere reis en wiens veranderende aanwezigheid nabij is bij iedere bocht in de weg’.

Denk biddend na over je geestelijk leven vroeger en nu. Schrijf of teken een geestelijke terugblik waarin je kijkt naar de verschillende stadia van je leven en hoe je je relatie met God ervoer en je

eigen geestelijk leven gedurende iedere periode.

Welke omschrijvingen passen, terugblikkend op je ervaringen in het verleden en heden, het beste bij je geestelijk leven in ieder stadium – statisch; leergierig; eigen activiteiten; eindeloze zoektocht naar technieken, methoden en programma's; controle; of een 'in toenemende mate gelovige reactie op de Ene die jouw route uitstippelt'? Wanneer en hoe heeft

- Gods genade je teruggeroepen van dwaalwegen?
- Gods kracht je bevrijd van de verlamdende gebondenheid aan je eerdere reis?
- Gods veranderende aanwezigheid je ontmoet bij iedere bocht in de weg?

Hoe is je visie op het geestelijk leven door de tijd heen veranderd? In welk opzicht sluit Mulhollands definitie van geestelijke vorming aan bij je eigen ervaring?

2. Gevormd worden

God van onze schepping en herschepping, U die voortdurend aan het werk bent om mij te vormen tot heelheid in Christus, U weet hoe hardnekkig de structuren van mijn bestaan zijn die weerstand bieden tegen uw vormende aanraking. U kent de diep verborgen onbuigzaamheid van mijn bestaan die uw veranderende genade verwerpt. Maak mijn hardheid en onbuigzaamheid zacht door uw genade; help me om kneedbaar te worden in uw handen. Geef dat, tijdens het lezen van deze woorden, mijn aangeboren verzet zal smelten voor uw herscheppende liefde.

Geestelijke vorming is een proces van *gevormd worden* naar het beeld van Christus, een reis die ons maakt tot mensen met bewogenheid, mensen die vergeven, mensen die enorm veel geven om anderen en om de wereld, mensen die zichzelf aanbieden aan God om boodschappers te worden van goddelijke genade in het leven van anderen en hun wereld – kortom: mensen die liefhebben en dienen zoals Jezus dat deed.

Als ik gezegd had dat geestelijke vorming een proces was van ‘*jezelf vormen*’ naar het beeld van Christus dan zouden we ons daar vermoedelijk veel prettiger bij gevoeld hebben. Het verschil tussen onszelf vormen en *gevormd worden* is de levensbelangrijke kwestie van *controle*.

Bijna vanaf het begin van ons bestaan zijn we betrokken in een strijd om controle over dat deel van de wereld waarin we leven. Kunnen we onze ouders zo ver krijgen om te voorzien in onze behoeften en verlangens als wij ergens naar verlangen en op de manier zoals wij dat willen? Kunnen we onze vriendjes zo ver krij-

gen om het spel te spelen zoals wij dat willen of zullen zij de baas spelen over ons spel? Kunnen we situaties en mensen onder controle krijgen, om onze zin te krijgen, of worden wij gedwongen om anderen te dienen? Kunnen we ons leven omringen met voldoende zekerheid zodat we in staat zullen zijn om tegenslagen te verwerken? Of, om het in heel eigentijdse bewoordingen te zeggen: waarom zou de zelfbeschikking van een vrouw over haar leven haar niet de mogelijkheid geven om het leven van haar ongeboren kind te beëindigen? Waarom zou de controle over mijn leven me niet toestaan om zelf te kiezen wanneer mijn leven eindigt en hoe? Waarom zouden we niet gratis voorbehoedsmiddelen verstrekken aan onze jeugd, zodat ze zelf controle hebben over hun seksuele gedrag en niet worden beheerst door angst voor seksueel overdraagbare ziekten? Als je niet gelooft dat controle een belangrijk vraagstuk is in ons leven, let dan eens op de manier waarop je reageert als iemand of iets je plannen doorkruist.

Onze voortdurende strijd met het vraagstuk van controle vormt een cruciaal onderdeel van onze geestelijke pelgrimstocht. Ik heb geen problemen met geestelijke vorming zolang ik er zelf maar de controle over heb. Het is allemaal prima, zolang ik de grenzen kan bepalen, het tempo en de richting. Waar ik wel problemen mee heb is het opruimen van mijn controlebepalingen op de weg van mijn geestelijke vorming om God de macht in handen te geven. De slotconclusie is dat we niets kunnen doen om onszelf te veranderen in mensen die Jezus liefhebben en dienen behalve dat we onszelf beschikbaar maken voor God, zodat Hij met zijn herschepende genade aan de slag kan in ons leven.

Ik doe het liever zelf

Dit aspect van geestelijke vorming gaat lijnrecht in tegen onze hele culturele beïnvloeding. Wij leven in een doe-het-zelfcultuur. Ik zou onze cultuur graag bestempelen als objectiverend, op informatie gericht en functionalistisch.

Een objectiverende cultuur is een cultuur die de wereld primair ziet als een object ‘daarbuiten’ dat je kunt pakken en beheersen voor je eigen doelen. Wij zijn de subjecten wier rol het is om de objecten in onze wereld aan te wenden en te gebruiken om onze wil op te leggen aan de wereld. De quakerschrijver Parker Palmer beschrijft dat heel goed:

Wij zijn goed opgeleide mensen die geschoold zijn in een manier van denken die de wereld ziet als object dat geanalyseerd en gemanipuleerd kan worden, een manier van denken die ons de macht geeft over de wereld ... [Wij] hebben [onze] kennis gebruikt om de wereld te herschikken om [onze] honger naar macht te bevredigen. Hierdoor hebben we het leven veeleer vervormd en verstoord dan dat we het hebben gekoesterd als het geschenk dat het is.¹

‘Gevormd worden’ gaat totaal en radicaal in tegen het diepgewortelde objectiveringsperspectief van onze cultuur. Grippers verzetten zich hevig tegen gegrepen worden door God. Manipulators verzetten zich sterk tegen gevormd worden door God. Controlfreaks zijn niet in staat om de controle uit handen te geven aan God. Geestelijke vorming is de grote omkering: van subject dat de macht heeft over alle dingen naar iemand die door alles heen gevormd wordt door de aanwezigheid, het plan en de macht van God.

We zijn ook een op informatie gerichte, functionalistische cultuur. We verlangen ernaar om informatie te bezitten, of dat nu in de vorm van kennis is of in de vorm van techniek, zodat we effectiever kunnen functioneren en de resultaten kunnen boeken die we verlangen binnen de omstandigheden van ons leven. We verlangen ernaar om dat proces helemaal te beheersen.

Maar deze hang naar controle heeft een diepere dimensie. We hebben de neiging om die controle te zien als essentieel voor de betekenis, waarde en het doel van ons bestaan. In welke mate

dient de dwangmatige werkverslaving tijdens onze activiteiten ertoe om onszelf te rechtvaardigen als personen (voor onszelf en anderen) en om te bewijzen dat we van waarde zijn, betekenis hebben en een doel in deze wereld! Kortom: we leven alsof ons doen ons zijn bepaalt.

Jezus' beproeving – en de onze

Heb je weleens nagedacht over de eerste beproeving van Jezus (Mat. 4:1-4)? Begin bij de doop waar de hemel geopend wordt en de Geest neerdaalt als een duif op Jezus en een stem uit de hemel zegt, 'Dit is mijn geliefde Zoon, in hem vind ik vreugde' (Mat. 3:16-17). De aanwezigheid van de Geest kan gezien worden als Jezus' bekrachtiging voor zijn bediening en 'Dit is mijn Zoon' als Jezus' roeping tot zijn bediening.

Is het niet boeiend om te zien dat de Geest, de bron van Jezus' bekrachtiging, ook centraal staat bij de beproeving die volgt: 'Daarna werd Jezus door de Geest meegevoerd naar de woestijn om door de duivel op de proef gesteld te worden' (Mat. 4:1)? We hebben de neiging om beproeving te zien als iets wat ons totaal vreemd is, iets vanbuiten dat ons leven binnendringt. We leren echter van Jezus' ervaring dat de meest hevige beproevingen zich hechten aan de roeping en bekrachtiging door God die de betekenis, waarde en het doel van ons bestaan definiëren. Dat gold in ieder geval voor Jezus. Zijn eerste beproeving richtte zich op wie Hij ten diepste was, en dat is de beproeving waarvoor onze cultuur is bezweten.

'Als u de Zoon van God bent, beveel dan die stenen in broden te veranderen' (Mat. 4:3). Zie je de aard van deze beproeving? Jezus wordt verzocht om zijn bekrachtiging door de Geest te gebruiken om iets te doen wat Gods roeping zal legitimeren. Nog belangrijker, het is een verleiding om de rollen van zijn en doen om te keren, de verleiding waaraan onze cultuur heeft toegegeven. We hebben de neiging om onze betekenis, waarde en doel, en die van

anderen, te evalueren aan de hand van wat we doen en hoe effectief we dat doen, in plaats van de kwaliteit van ons zijn.

Als ik reis speel ik altijd een klein spelletje. Ik hoor regelmatig hoe vreemden andere vreemden ontmoeten en meestal vraagt de een binnen dertig seconden aan de ander: ‘Wat doe je in het dagelijks leven?’ Nou, als iemand me die vraag stelt, antwoord ik: ‘Ik geef les op een school voor hoger onderwijs.’ En ik kan altijd aan hun reactie, hun lichaamstaal zien dat mijn *doen* me in een veel hogere categorie in hun waardesysteem plaatst.

Natuurlijk is hun volgende vraag ofwel ‘Welk vak geef je?’ of ‘Waar geef je les?’ Als ik zeg ‘Nieuwe Testament’ of ‘aan een theologische school’ dan kan ik in de meeste gevallen uit hun reactie aflezen dat ze onmiddellijk hun beoordeling radicaal bijstellen. Van een relatief hoge plaats op hun ranglijst word ik snel gedegradeerd naar een van de lagere regionen.

Altijd als dit gebeurde, kende de persoon niet eens mijn naam. Ik werd in een hokje geplaatst, gelabeld en weggezet in zijn waardesysteem, simpelweg door wat ik deed.

De afschuwelijk verwoestende dynamieken van dit perspectief in onze cultuur worden in twee uitersten zichtbaar. Lange tijd zijn we ons allemaal bewust geweest van een gigantisch hoog zelfmoordcijfer onder jonge mensen tot ongeveer de leeftijd van 25 jaar. Ik had verwacht dat als we de waarheid zouden kennen, we zouden ontdekken dat er een even hoog zelfmoordcijfer zou zijn onder gepensioneerde ouderen. Maar in de lente van 1987 publiceerde *Time* magazine een voorpagina-artikel over zelfmoord dat enkele verrassende statistieken liet zien. Zelfmoord onder senioren was verdubbeld vergeleken met die onder adolescenten! Later in datzelfde jaar kwam *Modern Maturity* met data van het National Center for Health Statistics die het artikel in de *Time* bevestigden.²

Hoe kan dat? Natuurlijk is er een complexe combinatie van redenen voor iedere zelfmoord. Ik zal niet zeggen dat dit de enige reden is voor het probleem, maar ik geloof dat een van de onderliggende feiten achter de epidemie van zelfmoord onder adoles-

centen en senioren is dat we een cultuur zijn die mensen vooral waardeert om wat ze doen. In onze cultuur berusten de waarde, betekenis en doel van mensen vooral in de aard van hun werk. Tieners 'doen' niets. Hamburgers omdraaien of boodschappen inpakken is niet echt iets 'doen' – niet in het waardesysteem van onze cultuur. Adolescenten worstelen met het vinden van hun identiteit, hun persoonlijkheid, hun persoonlijke integriteit, wie ze zijn in een cultuur die zegt dat je bent wat je doet, maar ze zijn er nog niet echt klaar voor om echt iets te doen.

En wat gebeurt er met iemand die op een morgen wakker wordt met een gouden horloge om en een oorkonde waarop dankbaarheid verwoord staat voor veertig jaar inzet voor een bedrijf, en niets meer te doen heeft? Wie gewerkt heeft met pas gepensioneerd heeft de wanhoop en zwaarmoedigheid gezien die ze ervaren nu ze plotseling worstelen met het feit dat datgene wat hun hele leven betekenis, waarde, identiteit en doel gaf er niet langer is. Ze weten niet meer wie ze zijn. Vijfenveertig tot vijftig jaar lang *waren* ze wat ze *deden*, en nu doen ze niets meer. Hier zien we enkele van de verwoestende krachten van het denkkader dat onze waarde, betekenis, doel en identiteit definieert aan de hand van wat we doen.

We leven in een cultuur die de Bijbelse volgorde van zijn en doen heeft omgekeerd. Zijn en doen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden, zeker, maar we moeten wel de juiste volgorde aanhouden. *Ons doen vloeit voort uit ons zijn*. Bij geestelijke vorming is het probleem met gevormd worden dat we een sterke neiging hebben om te denken dat we alleen als we de juiste dingen *doen* de juiste christen zullen *zijn*, alsof ons doen ons zijn voort zal brengen.

We zullen dit uitvoeriger bespreken in het gedeelte over geestelijke oefeningen, omdat er daar inderdaad een relatie is tussen ons doen en Gods handelen. Maar we moeten altijd beseffen dat niet wij, maar God de bron is van de verandering van ons bestaan in heilheid in het beeld van Christus. Ons aandeel is dat we onszelf aanbieden aan God op manieren die God in staat stellen om met

zijn herscheppende genade in ons aan de slag te gaan.

Dit ligt besloten in Jezus' reactie op zijn beproeving, 'De mens leeft niet van brood alleen, maar van ieder woord dat klinkt uit de mond van God' (Mat. 4:4). Onze relatie met God, niet ons doen en laten, is de bron van ons bestaan.

De grote omkering

'Gevormd worden' gaat sterk in tegen onze zijnswijze en manier van leven. Mensen die grijpen naar informatie verzetten zich structureel tegen toegesproken worden door God. Mensen die informatie tot zich nemen hebben grote moeite met het opvangen van Gods stem. Mensen die gericht zijn op functionaliteit hebben grote problemen om tot stilstand te komen en God zijn gang te laten gaan op Gods eigen tijd. Mensen die gericht zijn op prestaties hebben een krachtige neiging om geestelijke oefeningen te veranderen in rechtvaardigheid door werken.

Geestelijke vorming is de grote omkering: van handelen om het gewenste resultaat te boeken in ons leven naar behandeld worden door God en reageren op manieren die God in staat stellen om tot zijn doel te komen. Om je eigen ik te verliezen in deze context moet je je diepe innerlijke op informatie gerichte, functionalistische gerichtheid opgeven die de levensstijl van onze cultuur beheerst.

Als ons doen en ons zijn weer in de juiste verhouding tot elkaar komen, dan brengt dat dodelijke consequenties met zich mee voor de onmiddellijke bevredigingsdrijfveer waarover we spraken bij de beschrijving van geestelijke vorming als proces. Als we opereren vanuit het perspectief dat ons doen ons zijn bepaalt, verwachten we onmiddellijk resultaat op onze investering van tijd en bronnen – merkbare resultaten die bewijzen dat we het goed hebben gedaan en dus waardevolle mensen zijn. Slagen we er niet in om meteen feedback te krijgen, dan gaan we ervan uit dat we hebben gefaald en beginnen we te worstelen met een merkbaar

gezichtsverlies, verlies van waarde, doel en zelfs identiteit. Mensen die gericht zijn op onmiddellijke bevrediging hebben er grote moeite mee om geduldig te wachten op Gods tijd; om erop te vertrouwen dat God de noodzakelijke verandering zal geven op zijn tijd, niet hun tijd; om geduldig vol te houden als niets erop wijst dat die gehoorzaamheid enig verschil maakt in hun leven. ‘Gevormd worden’ verzet zich tegen onze behoefte aan onmiddellijke bevrediging.

Geestelijke vorming is de grote omkering: van automatisch verwachten dat iets wordt afgerond, naar geduldige, open overgave. Je eigen ik verliezen binnen deze context is je eigen geschapen verwachtingen en verlangens naar afronding loslaten.

Aan het slot van de Bergrede gaat Jezus in op het samenspel tussen zijn en doen in een nogal verontrustende uitspraak. Hij zegt: ‘Niet iedereen die “Heer, Heer” tegen mij zegt, zal het koninkrijk van de hemel binnengaan, alleen wie handelt naar de wil van mijn hemelse Vader’ (Mat. 7:21). Hij lijkt alle nadruk te leggen op het doen, op de functionele drijfveren. Maar dan gaat Jezus verder, ‘Op die dag zullen velen tegen mij zeggen: “Heer, Heer, hebben wij niet in uw naam geprofeteerd, hebben wij niet in uw naam demonen uitgedreven, en hebben wij niet vele wonderen verricht in uw naam?’ (Mat. 7:22). Dat zijn toch zeker de werken van God? Profeteren, het uitwerpen van demonen, veel wonderen verrichten, en dat alles in de naam van Jezus?

Jezus spreekt het niet tegen. Hij zegt niet: ‘Nee, dat deed je niet.’ Hij zegt: ‘Ik heb jullie nooit gekend. Weg met jullie, wetsverkrachters!’ (Mat. 7:23). Ze hadden de werken, het doen, maar ze hadden geen relatie met Jezus, het zijn, als de fundamentele werkelijkheid waar die werken uit voort zouden vloeien. Jezus wees op de relatie tussen je doen en je zijn, maar liet zien dat je eerst moet zijn voor je doet. In die volgorde. Het doen is een voortvloeisel, een resultaat, van een zijn dat bestaat in relatie met Jezus als Heer. Geestelijke vorming is dus niet iets wat we onszelf kunnen geven of voor onszelf kunnen doen, maar iets waar we God toestemming

voor geven om het in ons en voor ons te doen terwijl wij onszelf overgeven aan het werk van Gods herscheppende genade.

In die zin brengt spiritualiteit als ‘gevormd worden’ haar eigen geestelijk werk teweeg in onze objectiverende, op informatie en functionaliteit gerichte, op onmiddellijke bevrediging gerichte manier van zijn en doen. Het eerste onderdeel van verandering is de omkering van deze diepgewortelde en krachtig heersende drijfveren van onze culturele vorming. Dit betekent dat onze geestelijke reis niet is: ons voornemen om door informatie te verzamelen en die correct toe te passen God te vinden (als een object ergens buiten ons dat we kunnen grijpen en beheersen). Het is een weg van leren onszelf over te geven aan God en ontdekken waar God ons zal brengen.

***

Oefening: stilte

In hoofdstuk 2 beschrijft Mulholland het proces van geestelijke vorming als *gevormd worden* naar het beeld van Christus, niet *jezelf omvormen* naar het beeld van Christus. Hij wijst erop dat een van de cruciale uitdagingen van een echte geestelijke reis is om onze controlestructuren opzij te schuiven en God zijn gang te laten gaan. Sterker nog, hij beschrijft geestelijke vorming als de grote omkering: van controle en ‘handelen om het gewenste resultaat te boeken in ons leven’ naar ‘geduldige, open overgave’.

Stilte is een van de belangrijkste oefeningen die ons helpen om de macht uit handen te geven – op z’n minst heel even! Het helpt ons om daadwerkelijk die geduldige, open overgave te beoefenen die Mulholland beschrijft. ‘Zeker, mijn ziel is stil voor God; van hem is mijn heil’, zegt de psalmist in Psalm 62:2.

Laten we er dus mee beginnen! Probeer in de komende dagen elke dag tien minuten in stilte door te brengen met het doel om geduldige, open overgave te *oefenen*. Kies een moment op de dag

waarop je de minste kans loopt om gestoord te worden en waarop je het meest wakker en alert bent. Vind een plek die rustig is en waar niemand je stoort. (Dit kan een plek in je huis zijn [bijv. je kantoor, slaapkamer, veranda], een park, stille tuin of een kerk waar je voorbijkomt op weg naar je werk, maar geen café!)

Kies een prettige zithouding, maar niet zo prettig dat je gemakkelijk in slaap valt. Je kunt in een stoel gaan zitten met je voeten plat op de vloer, rechte rug, handen open op schoot. Je kunt ook knielen op een knielbankje of prettig gaan zitten op de vloer. Zet een wekker als je wilt. En wees vervolgens gewoon in Gods nabijheid, volkomen open voor wat God wil doen of zeggen.

Zelfs als het voelt alsof er niets gebeurt, gebeurt er toch iets. De innerlijke chaos die ontstaat door je voortdurende pogingen om dingen te beheersen krijgt de kans om tot rust te komen. Je geeft de controle uit handen zodat God iets verrassends kan doen of zeggen. Je opent jezelf om aangesproken te worden door God. Je wordt een ontvanger. Je bent stil en laat God degene zijn die handelt op Gods manier en op zijn eigen tijd. Je doet mee in de grote omkering waarover Mulholland spreekt. Dit is goed.

Als de tijd voorbij is, dank God dan dat Hij bij je was en ga simpelweg verder met de rest van je dag. Probeer wat er net gebeurde niet te beoordelen of evalueren. Bedenk dat je leert om je over te geven! Weigeren om te oordelen of evalueren op basis van je eigen criteria is een manier om in overgave te blijven leven.

3. Het beeld van Christus

Genadige en liefdevolle God, met dankbaarheid hoor ik uw oproep om meer op Christus te gaan lijken. Iets binnen in mijn hart dat in diepe slaap ligt, begint zich te bewegen, op uw roepstem. De herinnering aan iets wat ik had moeten zijn, maar niet ben, en toch nog steeds zou kunnen zijn, roert zich aan de randen van mijn bewustzijn. O liefdevolle God, rakel dit vuur in mijn hart op tot het verandert in de allesverterende passie van mijn leven.

Het proces van geestelijke vorming is bedoeld om ons te vormen naar *het beeld van Christus*. Als er in het Nieuwe Testament wordt gesproken over ‘het beeld van Christus’, dan wordt de vervulling van de diepste drijfveren van ons bestaan bedoeld. We zijn geschapen om bewogen mensen te zijn die in hun relaties gekenmerkt worden door liefde en vergevingsgezindheid, mensen wier levens een genezende, bevrijdende, veranderende aanraking van Gods genade voor deze wereld zijn. Als wij allemaal volmaakt gevormd zijn naar het beeld van Christus, dan zijn we geen stel robots. We vinden onze unieke individualiteit slechts als we volledig gevormd zijn naar het beeld van Christus.

Is het je weleens opgevallen hoe de wereld ons allemaal in dezelfde mal wil persen? Het is het perspectief van de wereld dat ons tot robots wil maken, zodat we allemaal dezelfde tandpasta, mondwater, haarlak en deodorant gebruiken; dezelfde kleding dragen, hetzelfde eten, in dezelfde auto’s rijden en grotendeels passen binnen het vaststaande succesplaatje. Alleen in Christus vinden we onze individualiteit. We worden bewogen mensen in